

Cezary Obracht-Prondzyński

Noty wydawnicze

Acta Cassubiana 7, 351-370

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Cezary Obracht-Prondzyński

Noty wydawnicze

Noty wydawnicze 2003

„Zapiski Puckie”, 2003, nr 2, ss. 156

Drugi tom nowego puckiego rocznika naukowo-popularnego przynosi oprócz wstępu red. naczelnego ks. prof. Jana Perszona dwanaście artykułów problemowych, wśród których warto zwrócić uwagę na teksty o XVI-wiecznych portretach Ernesta i Anny Wejherów z kościoła parafialnego w Pucku, o wykopaliskach archeologicznych na terenie zamku w Pucku, o miejscowym Bractwie Kurkowym i współczesności puckiego portu. Oprócz tego są tu też materiały wspomnieniowe, kronikarskie itp.

***Kręgi kamienne i kurhany. Węsiory*, pr. zbior., Gdańsk – Sulęcyno 2003, wyd. Muzeum Archeologiczne w Gdańsku, Wydawnictwo SUPER PAPIER, ss. 23**

Niewielka książeczka przedstawiająca fenomen kulturowy węsierskich kręgów kamiennych. Znalazło się tu krótkie opracowanie poświęcone gminie Sulęcyno, artykuł o cmentarzysku w Węsiarach, o Gotach i badaniach archeologicznych nad nimi prowadzonymi na tym terenie, wreszcie o porostach naskalnych na kręgach kamiennych. Całość opracowano bardzo estetycznie i opatrzone ciekawymi ilustracjami.

„Szkice Człuchowskie”, 2003, z. 11, wyd. Burmistrz Miasta Człuchowa, Towarzystwo Miłośników Ziemi Człuchowskiej, ss. 174

Wśród zamieszczonych tu czternastu artykułów warto zwrócić uwagę na teksty W. Szulista o archiwach parafialnych na terenie powiatu, W. Zybajło o Szczytnie i Raciążu jako średniowiecznych ośrodkach administracyjnych, J.B. Jakubowskiego o człuchowskich pomnikach i tablicach pamiątkowych oraz M. Wikaryjczaka

o Przechlewie w latach I wojny światowej. Oprócz artykułów są tu także recenzje, sprawozdanie z działalności towarzystwa oraz ważna bibliografia zawartości dotychczasowych tomów „Szkieł”.

„Studia Pelplińskie”, t. 34 (2003), wyd. 2004, ss. 465

Wśród licznych artykułów zgromadzonych w tym tomie zwracają uwagę badaczy zainteresowanych Pomorzem teksty ks. W. Szulista o Amerykanach kaszubskiego pochodzenia oraz Jarosława Wąsowicza o zakładzie salezyjańskim w Rumi w latach 1937-1960. Jak zwykle jest tu też sporo informacji o życiu akademickiej wspólnoty seminaryjnej oraz liczne recenzje (ks. W. Szulist w kilku z nich omawia najnowsze publikacje zagraniczne dotyczące kaszubskiej emigracji).

„Nasze Pomorze”, t. 5, (2003), wyd. 2004, wyd. Muzeum Zachodnio-Kaszubskie w Bytowie, ss. 219

W kolejnym tomie bytowskiego rocznika naukowego zwracają uwagę teksty E. Szalewskiej o Swołowie, E. Gilewskiej o zegarach ludowych, J. Kuniewskiego o kowalach na Kaszubach i Kociewiu oraz M. Millera o małym ruchu granicznym w okresie międzywojennym. Ponadto znalazł się tu blok artykułów poświęconych A. Majkowskiemu: C. Obracht-Prondzyński, *Aleksandra Majkowskiego przypadki, czyli: czy Kaszubom potrzebni są intelektualiści?*, D. Kalinowski, *Remus w romantycznym płaszczu*, T. Linkner, *Wieś kaszubska w poemacie Majkowskiego „Jak w Koscerznie koscelnygo obrele abo pięć kawalerów a jedna jedyna brutka”*, E. Urbańska-Mazuruk, *Skra Ormuzdowa na kaszubskich ścieżkach*.

Noty wydawnicze 2004

Florian Ceynowa, *Teksty więzienne*, z rękopisu odczytał, opracował i wstępem opatrzył Zygmunt Szultka, Wejherowo-Puck 2004, wyd. Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie, Muzeum Ziemi Puckiej, ss. 212

Trzeci tom Biblioteki Kaszubskiej przynosi bardzo interesujący zbiór tekstów ojca regionalizmu kaszubskiego. Całość została opatrzona trzyczęściowym wprowadzeniem Z. Szultki, poświęconym piśmiennictwu i kontaktom Ceynowy z okresu uwięzienia, z okresu po opuszczeniu więzienia oraz jego piśmiennictwu z lat 1847–1850. Najważniejsze są jednak same teksty. Autor opracowania zgromadził ich tu w sumie dziesięć, w tym m.in. kaszubskie tłumaczenie małego katechizmu M. Lutra.

***Jak uczynić wieś dobrym miejscem do zamieszkania?*, red. Mariola Karczewska, Edyta Smolarz, Bydgoszcz 2004, wyd. Stowarzyszenie Rozwoju Regionalnego „Partner”, ss. 133**

Zbiór jedenastu artykułów będących efektem projektu pod tym samym tytułem. Warto zwrócić uwagę na artykuły J. Klepina o zajęciach pozalekcyjnych w Zespole Szkół Kształcenia Ponadgimnazjalnego w Chojnicach, o dziedzictwie kulturowym wsi E. Raszeji czy o tożsamości kulturowej społeczności lokalnych na przykładzie Kaszubów autorstwa C. Obracht-Prondzyńskiego.

„Kultura Współczesna”, 2004, nr 4, wyd. Narodowe Centrum Kultury, ss. 370

Ten numer warszawskiego kwartalnika został poświęcony społecznościom lokalnym i ich kulturom. Redaktorką całości jest prof. Joanna Kurczewska, która w obszernym wprowadzeniu przedstawiła ideę towarzyszącą zebraniu artykułów na ten właśnie temat. Zostały one pogrupowane w czterech częściach. Pierwszą poświęcono teoretycznym problemom związanym z kulturą lokalną (m.in. M. Kempny, *„Kultura lokalna” w świecie kulturowych hybryd*). Drugą Polsce regionalnej i lokalnej (tu m.in. tekst C. Obracht-Prondzyńskiego, *Kultury regionalne Pomorza*). Dwie następne poświęcono zagadnieniom warsztatowym oraz problemom animacji kulturowej w środowiskach lokalnych.

***Pomorskie rody ziemiańskie w czasach nowożytnych*, red. Włodzimierz Jastrzębski, Toruń 2004, wyd. Wydawnictwo MADO, ss. 401**

Książka zawiera materiały z sesji pod tym samym tytułem, która odbyła się w 2001 roku w Tucholi. Składa się z dwóch części. W pierwszej znalazły się artykuły traktujące o ziemiaństwie jako specyficznej grupie społecznej (m.in. J. Borzyszkowski, *Ziemiaństwo polskie Pomorza XIX wieku – jego liczebność oraz rola w życiu społecznym regionu*, W. Jastrzębski, *Udział ziemiaństwa w walce o polskość Pomorza w XIX i na początku XX wieku*, B. Gałka, *Problematyka pojęciowa i różnicowanie majątkowe oraz narodowościowe ziemiaństwa pomorskiego w latach 1920-1939*). W części drugiej zgromadzono studia poświęcone poszczególnym rodom ziemiańskim: Piwnickim, Wąglikowskim, Prądyńskim, Komierowskim, Górskim, Skórzewskim itd.

Anna Kościelecka, Paweł Dzianisz, *Nadbałtyckie spotkania*, Gdańsk 2004, wyd. Instytut Kaszubski, ss. 360

Zbiór 25 szkiców, autorstwa dwójki znanych gdańskich dziennikarzy, opowiadających o związkach najwybitniejszych przedstawicieli kultury polskiej XIX/XX wieku z Pomorzem. Wśród przedstawionych postaci znajdują się m.in. Fryderyk Chopin, Jan Matejko, Józef Wybicki, Bernard Chrzanowski, Stefan Żeromski, Maria Konopnicka, Kazmierz Nitsch, Karol Szymanowski, Maria Dąbrowska i in.

***Zielona Brama w Gdańsku. Materiały z sesji 12 maja 2003 roku w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku*, red. Janusz Pałubicki, Gdańsk 2004, wyd. Muzeum Archeologiczne w Gdańsku, ss. 220**

Trudno sobie wyobrazić historię Gdańska bez roli, jaką w niej odegrała Zielona Brama i trudno mówić o gdańskiej starówce, pomijając ten wyjątkowy zabytek. Konferencja, a teraz wydawnictwo pokonferencyjne dobitnie to udowadniają. Całość składa się z ośmiu rozdziałów poświęconych dziejom i funkcjom zabytku, ikonografii, badaniom archeologicznym na terenie Zielonej Bramy, budowy i kolejnych przebudów obiektu, rzeźbom itd. Szczególnie intrygujący jest tekst poświęcony Zielonej Bramie jako problemowi konserwatorskiemu, tym bardziej że zabiegom konserwatorskim towarzyszyły duże emocje i liczne – krytyczne – wypowiedzi na łamach trójmiejskiej prasy. Każdy z artykułów został opatrzony licznymi zdjęciami, szkicami, planami (jest ich w sumie ponad 60 i tworzą one, także ze względu na szatę edytorską wrażenie opracowania o charakterze nie tylko naukowym, ale i albumowym).

***Józef Borzyszkowski, O Kaszubach w Kanadzie. Kaszubsko-kanadyjskie losy i dziedzictwo kultury*, Gdańsk-Elbląg 2004, wyd. Instytut Kaszubski, Uniwersytet Gdański, Elbląska Uczelnia Humanistyczno-Ekonomiczna, ss. 630**

Książka ta, bogato ilustrowana, jest owocem podróży studyjnej autora przez Kanadę śladami kaszubskich emigrantów. Autor zawarł w niej multum oryginalnych dokumentów, korespondencji i tekstów, ilustrujących dzieje i współczesność Polonii i Kaszub – „Małej Polski” w Kanadzie. Na szczególną uwagę zasługują dokumenty obrazujące pracę i działalność księży Piotra Biernackiego oraz Rafała Grzondziela.

***120 lat Muzeum w Grudziądzu*, pr. zbiorowa, wstęp Ryszard Boguwolski, Grudziądz 2004, wyd. Muzeum w Grudziądzu, ss. 255**

Pierwsze monograficzne opracowanie dziejów i zbiorów grudziądzkiego muzeum. Kilka rzeczy zwraca uwagę w tej książce. Po pierwsze, jej szata graficzna: książka ma format A4, papier wysokiej jakości, dziesiątki zdjęć, szkiców, planów, reprodukcji, piękna oprawa. Wszystko to przesądza, że jest to przykład muzealnego albumu. Po drugie, zawartość – mamy tu i zarys historii muzeum (od 1884 r.), historię jego poszczególnych kolekcji (archeologicznych, numizmatycznych, etnograficznych, historycznych i artystycznych), noty biograficzne dyrektorów (wśród nich np. ks. Władysław Łęga), opis badań archeologicznych realizowanych w całym tym okresie przez miejscowych muzealników, wykaz wszystkich wystaw po 1945 r. na terenie muzeum i wystaw, które muzeum przygotowało poza swoją siedzibą, wreszcie informację o koncertach muzealnych. Na końcu zamieszczono pokazną bibliografię. I po trzecie, książka łączy w sobie historię muzeum niemieckiego i polskiego, jest zresztą wynikiem współpracy polsko-nie-

mieckiej, a dla czytelnika niemieckiego przygotowano streszczenia najważniejszych części tomu.

***Wysiedlenia na Pomorzu w latach 1939-1948*, pod red. J. Borzyszkowskiego, Gdańsk-Wejherowo 2004, wyd. Instytut Kaszubski, Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie, Związek Przyjaciół Pomorza, ss. 125**

Owoc sympozjum naukowego pt. „Pomorze w kontekście stosunków polsko-niemieckich a wypędzenia – fakty i mity”. Zawiera pięć referatów dotyczących wydarzeń z lat 1939–1945, wysiedleń ludności polskiej z Pomorza. W dalszej części zawarto głosy w dyskusji sesyjnej dotyczące ucieczki i wysiedleń Niemców z Pomorza w latach 1944–1948. w Aneksie znajduje się obszerny wykaz „*pomordowanych i zaginionych z powiatu chojnickiego w latach 1939-1945*” (jedyne tego typu kompleksowe opracowanie na Pomorzu).

„Zapiski Puckie”, 2004, nr 3, ss. 196

W kolejnym tomie puckiego rocznika dla historyków Kaszub i Pomorza najciekawsze mogą być artykuły A. Grotha, *Puck w 1778 roku. Z problematyki pomorskiego miasteczka*, G. Berendta, *Puck – przykład przerwanej tradycji współistnienia* (o sąsiedztwie polsko-niemieckim), B. Kos-Dąbrowskiej o dziejach puckiego „Sokoła” w latach 1921–1939 czy K. Labudy o kolei łączącej Puck z Krokową. Oprócz artykułów są tu też adnotacje kronikarskie (m.in. o pomniku A. Abrahama w Zdradzie) czy też informacje o nowych nabytkach w puckim muzeum.

***O życiu i twórczości Hieronima Derdowskiego (1852-1902)*, red. J. Borzyszkowski, Gdańsk-Wejherowo 2004, wyd. Instytut Kaszubski, Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie, ss. 246**

Materiały z sesji zorganizowanej w roku 2002 w 150 rocznicę urodzin i 100 rocznicę śmierci pisarza i pierwszego kaszubskiego poety. Książka zawiera sześć referatów pomorskich historyków i językoznawców, ukazujących aktualny stan badań nad życiem Derdowskiego. Walorem opracowania są liczne i często unikatowe ilustracje oraz dokumenty.

***Wędrowki po dziejach Gdyni*, red. Dagmara Płaza-Opacka, Tadeusz Stegner, Gdynia 2004, wyd. Muzeum Miasta Gdyni, „Studia i Materiały Muzeum Miasta Gdyni”, seria II: *Studia i Monografie*, nr 1, ss. 364 + 28 nlb**

Interesujący zbiór szesnastu studiów poświęconych dziejom miasta, wśród nich m.in.: T. Rembalski, *Zaginione średniowieczne osady na obszarze współczesnej Gdyni*, Iwona Schlass, *Historia Chyloni i Cisowej do lat trzydziestych XX wieku*, Bogusława Jaskina, *Instytucje publiczne Witomina w okresie międzywo-*

jennym, Marcin Madej, Ćmy nocne, lorelaje, alfonsi, gwałciciele etc. Przystępność obyczajowa na terenie Gdyni w latach 1926-1939, Zofia Szreder, Represje wobec polskiej ludności Gdyni w latach okupacji hitlerowskiej itd. W zakończeniu umieszczono kilkadziesiąt ilustracji i fotografii.

„Acta Cassubiana”, t. 6, Gdańsk 2004, wyd. Instytut Kaszubski, ss. 456

Część pierwsza zawiera m.in. teksty A. Grotha o Kościerzynie w latach 1772–1806, Z. Szultki na temat tłumaczenia przez Floriana Ceynowy Małego katechizmu Marcina Lutra, A. Romanowa *Kaszubi i Kaszuby w problematyce pelplińskiego „Pielgrzyma” 1869-1920*, artykuł J. Borzyszkowskiego o Józefie Lipskim, Z. Gierszewskiego, *Czasoprzestrzeń Anny Łajming* oraz kolejny z serii artykułów E. Brezy na temat nazwisk pomorskich. W części drugiej znalazł się tekst H. Popowskiej-Taborskiej o badaniach kaszuboznawczych prowadzonych przez PAN. Kolejne części zawierają materiały źródłowe (o opiece medycznej i stanie zdrowotności ludności powiatu kartuskiego w 1929 r. oraz o sytuacji ludności kaszubskiej w powiatach bytowskim i lęborskim w 1930 r.), recenzje, noty wydawnicze, kronikę naukową oraz artykuły wspomnieniowe.

„Biuletyn Stowarzyszenia Muzeów na Wolnym Powietrzu”, nr 7, Wdzydze 2004, ss. 332

Kolejny numer „Biuletynu” zawiera materiały z konferencji muzealnych w Kolbuszowej i Pile. Problematyki pomorskiej dotyczą artykuły T. Lasowej, *Odbicie tradycyjnego cyklu świąt dorocznych i życia rodzinnego mieszkańców wsi pomorskiej w programie ożywiania muzeum we Wdzydzach Kiszewskich*, A. Trapszyca, *Z Kongresówki na Pomorze. Migracje rybaków wiślanych w XX wieku* oraz W. Błacharskiej, *Odzwierciedlenie tematyki dotyczącej ludności z Kresów II Rzeczypospolitej w wystawiennictwie Muzeum Etnograficznego we Gdańsku-Oliwie*.

Cezary Obracht-Prondzyński, Bibliografia do studiowania spraw kaszubsko-pomorskich, Gdańsk 2004, wyd. Instytut Kaszubski, ss. 328

Pierwsze na polskim rynku wydawniczym obszerne zestawienie literatury o tematyce kaszubsko-pomorskiej (około 10 tysięcy pozycji), przeznaczone dla studentów, nauczycieli, dziennikarzy, bibliotekarzy oraz wszystkich zainteresowanych gruntownym pogłębieniem wiedzy na temat Kaszub i Kaszubów.

***Dzieje wsi pomorskiej. I Międzynarodowa Konferencja Naukowa*, red. R. Gaziński, A. Chludziński, Dygowo-Szczecin 2004, wyd. Gminny Zespół Oświaty i Kultury w Dygowie, Uniwersytet Szczeciński, ss. 167**

Pierwotnie materiały z pierwszej konferencji, która odbyła się w 2002 roku, ukazały się na CD. Jednak ani autorzy, ani czytelnicy nie byli tym zachwyceni, więc organizatorzy postanowili wydać je w postaci książkowej. I należy stwierdzić, że był to zamysł słuszny. Zawartych tu piętnaście artykułów pogrupowano

w czterech rozdziałach: historia (m.in. A. Wirski, *Pomorskie osadnictwo wiejskie na prawie polskim i niemieckim*), etnografia i literaturoznawstwo (m.in. T. Siemiński, *Dawna wieś pomorska w opisach podróżników*, P. Żak, *Kuchnia pomorska w XIX wieku*, czy Z. Zielonka, *Problem tradycji literackich wsi pomorskiej*), językoznawstwo (m.in. A. Belchnerowska, *Bazy semantyczne zoonimów wiejskich na Pomorzu*) i wreszcie historia sztuki (m.in. tekst E. Gwiazdowskiej o wiejskiej architekturze sakralnej w twórczości pomorskich artystów w XIX w.).

***Polska – Niemcy. Pogranicze kulturowe i etniczne. Poland – Germany. Cultural and ethnic border*, red. Michał Buchowski, Andrzej Brencz, Wrocław-Poznań 2004, wyd. Wydawnictwo Poznańskie, „Archiwum Etnograficzne”, t. 42**

Książka zawiera materiały z sesji towarzyszącej 79 Walnemu Zgromadzeniu Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego. Głównym punktem odniesienia było dziedzictwo i współczesność pogranicza polsko-niemieckiego. Jednym z problemów omawianych w czasie sesji była kwestia łużycka. W tej części zamieszczono cztery artykuły, w tym m.in. J. Borzyszkowskiego i C. Obracht-Prondzyńskiego, *Serbo-łużycanie i Kaszubi a ich pogranicza. Wspólnota dziejów i trwania w XIX i XX wieku* oraz P. Pałysa, *Polskie czynniki oficjalne wobec Łużyc w latach 1945-1950*.

***Tożsamość kulturowa. Szkice o mniejszościach narodowych na Pomorzu Gdańskim. Seria czwarta*, red. Andrzej Chodubski, Andrzej K. Waśkiewicz, Gdańsk 2004, wyd. Gdańskie Towarzystwo Przyjaciół Sztuki, ss. 88**

Wśród ośmiu artykułów znalazły się tu m.in. teksty poświęcone stereotypom Polaków i Ukraińców (M. Giedrojć), uprzedzeniom wobec Białorusinów (H. Głogowska), inteligencji tatarskiej (H. Szabanowicz) oraz Karaimom (P. Frankowski) i Romom (J. Knopek).

„Przegląd Polonijny”, 2004, nr 3, wyd. Komitet Badania Polonii PAN, Zakład Wydawniczy „NOMOS”, ss. 212

W numerze tym zamieszczono materiały z konferencji „Mniejszości bez państwa i grupy regionalne w III Rzeczypospolitej”. Znalazły się tu m.in. artykuły E. Nowickiej o przemianach etniczności, S. Łodzińskiego o problemach Łemków, Ślązaków i Kaszubów ze Spisem Powszechnym w 2002 r., A. Saksona o Mazurach, C. Obracht-Prondzyńskiego o kaszubskich problemach z tożsamością w III Rzeczypospolitej, M. Szmeji, J. Kijonki i A. Czesaka o problemach Ślązaków z własną tożsamością itd.

„Zeszyty Chojnickie”, 2004, nr 19, wyd. Chojnickie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, ss. 176

Kolejny tom zasłużonego chojnickiego rocznika przynosi kilkanaście ciekawych tekstów, m.in. M. Grzempy o utworzeniu i funkcjach Parku Narodowego „Bory Tucholskie” o sytuacji Chojnic w 1778 r. A. Grotha, R. Starczewskiego o nazwiskach

mieszkańców parafii czerskiej w XVIII-XX w. czy dwa teksty o chojnickiej kine-
matografii przed i po II wojnie światowej Oprócz tego są tu działki: materiały
źródłowe, biografie-sylwetki-wspomnienia, sprawozdania, recenzje.

***Kwidzyn. Dzieje miasta.*, red. Krzysztof Mikulski, Justyna Liguz, Kwidzyn
2004, wyd. Kwidzyńskie Centrum Kultury, t. 1, ss. 376 + 32 nlb; t. 2, ss. 520 +
40 nlb**

Pierwszy tom otwiera omówienie kwidzyńskiej heraldyki, położenia geogra-
ficznego miasta, pradziejów najbliższej okolicy. Następnie w kilku kolejnych roz-
działach przedstawione zostają losy miasta od średniowiecza aż po okres dwu-
dziestolecia międzywojennego i wojny, przy czym osobny rozdział poświęcono
plebiscytowi i Polakom w rejencji kwidzyńskiej w latach 1920–1939. Tom ten
kończą spisy ulic, bibliografia, streszczenie w jęz. niemieckim i angielskim oraz
indeksy osobowy i geograficzny. Drugi tom poświęcono powojennym dziejom
miasta – od wkroczenia Armii Czerwonej aż po przełom w 1990 r. O ostatnim
piętnastoleciu informuje jedynie kalendarium wydarzeń. Tak jak w tomie pierw-
szym tak i w tym są streszczenia, indeksy, bibliografia. Do obydwu dołączono też
po kilkadziesiąt zdjęć na osobnych wkładkach na końcu książki.

**„Nasze Pomorze”, t. 6, (2004), wyd. 2005, wyd. Muzeum Zachodnio-Ka-
szubskie w Bytowie, ss. 281**

Szósty tom muzealnego rocznika otwiera bardzo ważny tekst J. Tyborczyka
rekapitulujący początki bytowskiego muzeum w świetle korespondencji od Ry-
szarda Kukiera, głównego jego twórcy. Ponadto zamieszczono tu trzynaście in-
nych tekstów, w tym siedem poświęconych Florianowi Ceynowie, jego życiu i
twórczości. Są też jak w każdym numerze sprawozdanie z działalności muzeum
oraz rozmaitości o kulturowym obliczu miasta. Wreszcie znalazła się tu informa-
cja o dochodzeniu w sprawie obozu przejściowego dla ludności niemieckiej na
bytowskim zamku tuż po zakończeniu ostatniej wojny.

**Zbigniew Klotzke, *Bedecker luziński*, Luzino 2004, wyd. Wójt i Rada Gminy
Luzino, ss. 269**

Kolejny pomorski bedeker. Ponad 300 haseł, w dużej mierze biograficznych.
Liczne zdjęcia, reprodukcje dokumentów, tabele. Szkoda wszakże, że autor nie
zamieścił bibliografii źródeł i literatury, które wykorzystał przy pisaniu tej pracy.

***Das Geistliche Lied im Ostseeraum*, red. Ekkehard Ochs, Walter Werbeck,
Lutz Winkler, Peter Lang. Europäische Verlag der Wissenschaft 2004, ss. 275**

W grupie 21 artykułów pięć poświęcono muzyce pomorskiej, a dokładniej
gdańskiej. Wśród nich szczególnie warto zwrócić uwagę na artykuły Violetty
Kostki, *Polnische evangelische Gesangbücher in Danzig (1586-1803)* oraz

Danuty Popinigis, *Das Carillon-Repertorie der Kirche St. Kathrinen in Danzig für das Jahr 1784*.

Tomasz Wicherkiewicz, *The Kashubian language in education in Poland*, Ljouwert/Leewarden 2004, wyd. Mercator-Education, ss. 38

Kolejny zeszyt w serii wydawniczej Mercator-Education (europejska sieć współpracy i ochrony języków regionalnych i mniejszościowych) – dotychczas ukazało się ich 28 (m.in. poświęconych językom łużyckiemu, okcytańskiemu, bretońskiemu, kornwalijskiemu itd.). Zaprezentowano tu stan edukacji kaszubskiej w 2004 roku. Najpierw przedstawiono społeczność kaszubską i jej specyfikę, następnie omówiono problem statusu języka, regulacje prawne, system edukacyjny w Polsce i sytuację języka kaszubskiego na poszczególnych poziomach kształcenia. Znalazły się tu także zestawienia statystyczne, najważniejsze adresy instytucji kaszubskich lub zajmujących się Kaszubami, adresy internetowe oraz bibliografia.

Janina Grabowska-Chałka, *Stutthof. Informator historyczny. Przewodnik*, Gdańsk–Sztutowo 2004, wyd. Muzeum Stutthof w Sztutowie, ss. 158

Kolejne opracowanie poświęcone obozowi w Sztutowie. Pierwsze 13 rozdziałów traktuje o obozie – od genezy powstania, przez jego położenie, budowę, transporty więźniów, warunki ich bytu, stan zdrowotny, eksterminację, aż po ewakuację. Następnie omówiono problem odpowiedzialności za zbrodnie popełnione w obozie oraz przedstawiono jego powojenne losy – od wyzwolenia, po utworzenie muzeum. W ostatnich rozdziałach zaprezentowano funkcjonowanie i cele muzeum, teren ekspozycji, organizację zwiedzania itp. Całość kończy aneks z wykazem działaczy polonijnych z Wolnego Miasta Gdańska rozstrzelanych w styczniu i marcu 1940 r. oraz bibliografia. W książce znajduje się też sporo ilustracji i plan muzeum.

Pomorski Program Odnowy Wsi. Doświadczenia gmin w latach 2001-2003, Gdańsk 2004, wyd. urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego, ss. 289

Książka składa się z trzech części. W pierwszej zaprezentowano założenia i cele programu. W drugiej pokazano w układzie powiatowym zrealizowane w ramach programu projekty w poszczególnych wsiach. Trzecia wreszcie część zawiera materiały z II Polskiego Kongresu Odnowy Wsi (warto tu zwrócić uwagę choćby na artykuł K. Woźniak i D. Gonciarza, *Odnowa architektoniczna wsi Swołowo – koncepcja „Krainy w Kracie”*).

Cieroccy ze Stążek, opr. Eugeniusz Pryczkowski, Banino-Pelplin 2004, wyd. WDP „Bernardinum”, ss. 71

Kolejna rodzinna kronika, tym razem rodziny z Kaszub środkowych (przygotowana z myślą o zjeździe rodzinnym w czerwcu 2004 r.). Pokróćce omówiono tu pochodzenie nazwiska, przedstawiono protoplastów rodu – Weronikę i Pawła Cie-

rockich, losy ich gospodarstwa, aktywność społeczną itd. Następnie zaprezentowano ich potomków, poświęcając przy tym co wybitniejszym osobom szersze szkice biograficzne. Całość zdobią liczne rodzinne fotografie i teksty kaszubskich pieśni. Jest tu też sporo informacji o samym zjeździe rodzinnym.

„Pamięć i Sprawiedliwość”, 2004, nr 2, wyd. IPN, ss. 414

Tom ten został poświęcony kwestiom narodowościowym. W pierwszej części B. Musiał omawia niemiecką politykę narodowościową w okupowanej Polsce, a P. Madajczyk mniejszości narodowe w powojennej Polsce. Znajduje się tu też zapis dyskusji redakcyjnej poświęconej problemom narodowościowym na ziemiach polskich w latach 1939–1989. W drugiej części zawarto sześć studiów poświęconych konkretnym społecznościom, w tym artykuł A. Paczowski, *Oskarżeni o separatyzm. Działania tajnych służb PRL wobec działaczy kaszubskich w latach 1945-1970*.

Roman Landowski, 35 lat dla Tczewa i regionu, Tczew 2004, wyd. Kociewski Kantor Edytorski, ss. 254

Bogato udokumentowane dzieje Towarzystwa Miłośników Ziemi Tczewskiej. Autor w kilkunastu rozdziałach przedstawia prapoczątki organizacji, starania o jej zarejestrowanie, działalności w kolejnych kadencjach, opiece nad twórczością ludową, staraniach o własne wydawnictwo, relacjach z lokalnymi władzami, aktywności politycznej, Kongresach Kociewskim i Pomorskim itd. Zamieścił też kalendarium wydarzeń, szereg zestawień w aneksach (m.in. wykaz założycieli, władze kolejnych kadencji itd.), indeks osobowy, bibliografię. Książkę urozmaicają także osobiste refleksje pierwszego i aktualnego prezesa organizacji.

Noty wydawnicze 2005

Thomas Kantzow, Pomerania. Kronika pomorska z XVI wieku, t. I, Księga 1 i 2, red. naukowa Tadeusz Białecki, tłum. Krzysztof Gołda, Szczecin 2005, wyd. Uniwersytet Szczeciński, Archiwum Państwowe w Szczecinie, ss. 588

W 500 rocznicę urodzin T. Kantzowa otrzymujemy po raz pierwszy w języku polskim edycję najważniejszego dzieła pomorskiej historiografii wieków nowożytnych (pierwszy tom zostało dociągnięty do połowy XV wieku). Dzieło zostało opatrzone znakomitymi przypisami i komentarzami wybitnych znawców dziejów Pomorza Tadeusza Białeckiego i Edwarda Rymara. Ten pierwszy napisał także wstęp, zaś esej na temat Kantzowa na tle jego epoki przygotował Jerzy Strzelczyk. Całość została bardzo bogato zilustrowana archiwalnymi rycinami, zdjęciami, mapami, szkicami itd. Należą się gratulacje edytorom, a dla wszystkich miłośników dziejów Pomorza jest to niewątpliwie lektura obowiązkowa.

Paweł Naczyk, *Dziennik 1941-1947*, opr. Zygmunt Szultka, Gdańsk 2005, wyd. Instytut Kaszubski, ss. 106

Unikatowy dokument – dziennik okresu wojny i pierwszych miesięcy powojennych sporządzony przez młodego wychowanka gimnazjum i „małego seminarium” w Górnej Grupie. Autor pochodził z rodziny chłopskiej z Iłownicy w pow. kościerskim. Jak wielu Pomorzan najpierw służył w Wehrmachcie, a następnie był żołnierzem Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. Książkę obszernym wstępem biograficznym opatrzył prof. Zygmunt Szultka. Na końcu zamieszczono kilkanaście zdjęć rodzinnych.

***Zielone serce Pomorza. W kaszubskich borach nad Słupią, Łupawą i Wieprzą*, red. Cezary Obracht-Prondzyński, Bytów 2005, wyd. „Kurier” s.c.**

Album dzięki zdjęciom (ponad 200) Ireneusza Litwina, Jarosława Czarneckiego, Kazimierza Rolbieckiego, Tadeusza Przybyła i Waława Turzyńskiego w interesujący sposób prezentuje najciekawsze zakątki powiatu bytowskiego, jego walory przyrodnicze i krajobrazowe oraz dziedzictwo kulturowe. Zdjęciom towarzyszy komentarz tekstowy.

***Pro memoria. Maria Kowalewska (1921-2004)*, zebrał i opracował J. Borzyszkowski, Gdańsk 2005, wyd. Instytut Kaszubski, ss. 416**

Kolejny tom w serii poświęcony wieloletniej redaktorce Wydawnictwa Morskiego, współtwórczyni sukcesów wydawniczych Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego, przyjaciółki i powierniczki większości pomorskich, w tym także kaszubskich pisarzy doby powojennej. W tomie znalazły się wspomnienia rodzinne M. Kowalewskiej i wspomnienia jej brata, materiały dokumentujące pracę w WM, relacje, wspomnienia współpracowników z Wydawnictwa, z kręgów kaszubsko-pomorskich oraz ze środowiska pisarskiego, fragmenty korespondencji itp.

„Zapiski Puckie”, 2005, nr 4, ss. 142

W tym tomie znajduje się aż 16 artykułów i przyczynków, a wśród nich zwracają uwagę m.in. teksty A. Grotha o właścicielach działek miejskich w Pucku w 1801 r. oraz o dziejach puckiego ratusza, B. Kos-Dąbrowskiej artykuły o miejscowym oddziale Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w latach 1921–1925 oraz o Muzeum Morsko-Przyrodniczym, M. Kuklika o zbiorach muzealnych Józefa Budzisa czy też J. Apanowicza o wrakach leżących na dnie Zatoki Puckiej. W drugim dziale wśród informacji lokalnych zwracają uwagę doniesienia o konkursach literackich, mowy kaszubskiej czy wiedzy o regionie.

Jan Mordawski, *Statystyka ludności kaszubskiej. Kaszubi u progu XXI wieku*, Gdańsk 2005, wyd. Instytut Kaszubski, ss. 93

Pierwsze tego typu opracowanie w literaturze naukowej. W części pierwszej autor podsumowuje badania nad liczebnością Kaszubów od początku XIX w. aż

do lat 80. wieku XX. W części drugiej prezentuje wyniki swoich badań w województwie pomorskim nad Kaszubami, ukazując ich rozmieszczenie w poszczególnych gminach i powiatach. Opisuje tu także różnorodne formy aktywności społeczno-kulturalnej Kaszubów. Całość została opatrzona licznymi, barwnymi mapami, ilustracjami oraz tabelami. Jest tu także bogata bibliografia.

Benedykt Reszka, *Ich losy. Z życia kaszubskich Gochów 1939-1948*, Rumia – Borowy Młyn 2005, wyd. Wydawnictwo „Naji Gochë”, ss. 368

Autor, będący historykiem-amatorem i miłośnikiem dziejów Gochów, opisał losy tych mieszkańców parafii Borowy Młyn, których losy rzuciły na wszystkie fronty II wojny światowej. Książkę otwiera krótki wstęp i opis położenia oraz historii Gochów, kończy zaś wykaz uczestników kampanii wrześniowej i ofiar wojny. Jednak najważniejszą częścią książki jest unikatowy zbiór biografii tych spośród parafian, którzy musieli walczyć na polach bitewnych. Niemal każdy biogram jest opowieścią o skomplikowanych wojennych losach Kaszubów, nie tylko zresztą frontowych, bo autor opisuje – opierając się często na pamięci rodzinnej – także sytuację w różnych wsiach na Gochach. Większość biogramów została opatrzona oryginalnymi dokumentami, zdjęciami, fragmentami listów, mapami i szkicami.

Józef Borzyszkowski, *Mòdrô kraina. Dzieje i współczesność gminy Parchowo*, Gdańsk-Parchowo 2005, wyd. Instytut Kaszubski, Urząd Gminy Parchowo, ss. 679

Kolejna monografia naukowa gminy kaszubskiej (pierwsza z terenu powiatu bytowskiego). Zawiera bogaty aparat naukowy (przypisy, bibliografia), wstęp i zakończenie traktujące o dniu dzisiejszym całej gminy. Ponadto obszernie rozdziały poświęcono położeniu gminy, środowisku naturalnemu, składowi etniczemu. Główny trzon stanowią rozdziały omawiające poszczególne okresy – średniowiecze, aż po kres panowania krzyżaków, okres Rzeczypospolitej szlacheckiej, dwa rozdziały dotyczące okresu rozbiorowego, o II Rzeczypospolitej, wojnie i okresie PRL. Jest też o tym, co się działo na terenie gminy w ostatnich latach (III Rzeczypospolita i funkcjonowanie samorządu). Całość została bogato zilustrowana – są tu dziesiątki fotografii, reprodukcji oryginalnych dokumentów, szkiców, materiałów archiwalnych itd.

Dorota i Grzegorz Gaszta, *NSZZ „Solidarność” w Wejherowie 1980-1981. Wydarzenia sierpniowe, struktury ponadzakładowe, brak r. i m.* wyd. [Wejherowo 2005], br. wydawcy, ss. 23

Niewielka, ale bardzo interesująca broszurka, dokumentująca pierwszy okres „Solidarności” w Wejherowie i okolicy. Autorzy przedstawiają kolejno sytuację społeczno-gospodarczą w 1980 r. na terenie Wejherowa, przebieg wydarzeń sierp-

niowych w tym mieście oraz funkcjonowanie ponadzakładowych struktur związku. Całość została oparta na bogatej bazie archiwalnej oraz wywiadach z dawnymi działaczami solidarnościowymi.

Stanisław Łach, *Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” w regionie słupskim w latach 1980-1983, Słupsk 2005, br. wydawcy, ss. 132*

Kolejna jubileuszowa książka poświęcona dziejom „Solidarności” na Pomorzu. Pierwsza część przedstawia historyczne tło powstania związku i wydarzeń sierpniowych. Kolejne rozdziały opisują strajki sierpniowe w regionie słupskim oraz powstanie tu struktur związkowych, zaogniającą się sytuację w 1981 r. oraz losy działaczy związkowych po wprowadzeniu stanu wojennego. Autor, niestety, nie podaje bazy źródłowej pracy, ale niewątpliwie jej walorem jest mnogość danych biograficznych oraz przywołanie faktów, które nader często wyparowały już z ludzkiej pamięci.

„Biuletyn Stowarzyszenia Muzeów na Wolnym Powietrzu”, nr 8, Wdzydze 2005, ss. 212

Numer zawiera materiały z sesji skansenowskiej, która odbyła się w Klukach i Łebie we wrześniu 2003 r. Jej tytuł brzmiał: „Funkcjonowanie muzeów skansenowskich w Polsce: stan obecny i przewidywane kierunki transformacji”. Znajdziemy tu m.in. interesujące artykuły o funkcjonowaniu skansenu w Klukach (H. Soja), o roli zbiorów muzealnych w edukacji regionalnej (D. Pioch), o projekcie zagrody edukacyjnej we Wdzydzach (T. Sadkowski).

Jerzy Treder, *Historia kaszubszczyzny literackiej. Studia, Gdańsk 2005, wyd. Uniwersytet Gdański, ss. 348*

Zbiór czternastu studiów poświęconych literackiej kaszubszczyźnie (cztery z nich to pierwodruki). Zainteresowany czytelnik znajdzie tu teksty poświęcone m.in. przeszłości językowej Kaszubów, dziejom badań nad literacką kaszubszczyzną, Friedrichowi Lorentzowi, kaszubszczyźnie przekładów biblijnych, językowi literackiemu głównych twórców kaszubskich: Majkowskiego, Ceynowy, Derdowskiego, wreszcie formom kulturywania i aktywizacji kaszubszczyzny.

Marek Czarnowski, *Kto Kaszubą rodem Kaszubą zostanie. 25 lat zespołu „Krëbanë”, Chojnice 2005, br. wydawcy, ss. 83*

Jubileuszowe opracowanie poświęcone historii jednego z najlepszych zespołów folklorystycznych na Kaszubach. Krótkimi głosami wstępnymi poprzedzili je Kazimierz Ostrowski, Józef Borzyszkowski i Marian Wiśniewski, zwracając uwagę na znaczenie zespołu dla pielęgnowania i rozwijania kultury kaszubskiej. Następnie M. Czarnowski przedstawił początki zespołu, jego rozwój w kolejnych latach, współpracowników i sponsorów zespołu, jego zagraniczne wojaże, nagrody

itd. Całość kończy posłowie twórcy zespołu Władysława Czarnowskiego oraz wykazy kadry i członków zespołu, wykazy uczestników kolejnych edycji międzynarodowych festiwali folkloru, wyróżnień, jakie otrzymali „Krębanie” w czasie swojej działalności. Bardzo ważne są też liczne zdjęcia zamieszczone w książce, dokumentujące losy zespołu.

***Prasa chojnicka wczoraj i dziś (1912-2005)*, red. Kazimierz Ostrowski, Chojnice 2005, wyd. Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie, ss. 89**

Z okazji kolejnych Dni Kultury Pomorskiej w październiku 2005 r. w chojnickim muzeum odbyła się wystawa poświęcona chojnickiej prasie. Przy tej okazji zorganizowano okolicznościowe sympozjum, a referaty nań przygotowane znalazły się w niniejszej książce. K. Ostrowski zaprezentował „Gazetę Chojnicką” z lat 1912–1919 oraz „Zabory”, a we współpracy z M. Eichler powojenną „Gazetę Pomorską”. Z kolei T. Myszka omówił „Dziennik Pomorski” i „Lud Pomorski” (1923–1939), A. Jaruszewska chojnicką prasę lokalną w okresie powojennym, K. Jaruszewski rolę i znaczenie „Zeszytów Chojnickich”. Zaprezentowano też w tym tomie poszczególne tytuły prasy chojnickiej okresu transformacji.

Nelly Marianne Wannow, *Była i jestem gdańszczanką*, Gdańsk 2005, wyd. Novus Orbis, ss. 239

Polska edycja wspomnień byłej Konsul Generalnej RFN w Gdańsku, rodowitej gdańszczanki, której dane było powrócić do rodzinnego miasta w przełomowym roku 1989. Autorka kolejno omawia swoje dzieciństwo aż do momentu zakończenia wojny, okres ucieczki i pobytu w obozach dla niemieckich uciekinierów w Danii, trudne początki w realiach powojennych Niemiec. Bardzo interesujące są jej refleksje dotyczące powrotu do krainy dzieciństwa, już w roli niemieckiego dyplomaty oraz opis pracy konsularnej. Całość ubogacają tablice genealogiczne, indeks osobowy i geograficzny. Książkę wstępem opatrzył J. Borzyszkowski.

Władysław Szulist, *Biskup Carl Maria Splett. Materiały do biografii*, Gdańsk 2005, br. wydawcy, ss. 39

Oparta na bogatej literaturze rozprawa poświęcona jednej z najbardziej kontrowersyjnych postaci najnowszych dziejów Pomorza. Ks. W. Szulist już wcześniej wypowiadał się na temat polityki biskupa gdańskiego, tym razem przedstawił zarys całej jego biografii. Książka składa się z sześciu rozdziałów: do wybuchu II wojny światowej, od wybuchu do maja 1940, osobny rozdział poświęca autor kwestii zakazu spowiedzi po polsku wydanego przez biskupa 25 maja 1940 r. Następnie przedstawia losy biskupa po wyzwoleniu, moment aresztowania i uwięzienie oraz wyjazd do Niemiec. Przypomina też pokrótce spory toczone wokół tej postaci, sam zajmuje przy tym nader krytyczne stanowisko wobec jego wojennego postępowania.

***Ein Bischof vor Gericht. Der Prozess gegen den Danziger Bischof Carl Maria Splett 1946*, red. Ulrich Bräuel, S. Samerski, Osnabrück 2005, wyd. Fibre, ss. 319**

Wbrew tytułowi zawartość książki znacznie wykracza poza przedstawienie procesu biskupa gdańskiego. Wśród dziesięciu zamieszczonych tu artykułów część odnosi się wprost do postaci i postawy biskupa Spletta, ale są też takie, które analizują debatę wokół niego w Polsce po 1989 r. (T. Urban), pokazują problematykę językową w Prusach Zachodnich (W. Rautenberg) czy też przedstawiają skomplikowane relacje między Kościołem a państwem po zakończeniu II wojny światowej.

***Zofia Żywicka, Z dziejów Wielkiego Kacka*, Gdańsk 2005, wyd. Wydawnictwo SONIC, ss. 137**

Kolejny przykład monografii miejscowości, dokonanej przez historyka-amatora. Na książkę składa się jedenaście rozdziałów. Najpierw przedstawiono losy wsi i miejscową parafię, następnie omówiono działalność Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży i Towarzystwa Śpiewu Kościelnego „Dzwon”. W kolejnych rozdziałach opisano m.in. zabytkowe organy, losy kolei, szkół, Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego. Osobny rozdział poświęcono Wielkiemu Kackowi jako dzielnicy Gdyni. Całość została bogato zilustrowana.

***Ryszard Struck, Jastarnia. Od rybołówstwa do turystyki*, Gdynia 2005, wyd. Region, ss. 40**

Niewielka książeczka będąca popularną minimonografią Jastarni. Autor zaczyna od rybackich początków miejscowości, następnie przedstawia rozwój turystyki i jej wpływ na życie miejscowej społeczności, osobno przy tym traktując okres powojenny. Całość została zilustrowana licznymi zdjęciami, szkicami, reprodukcjami dokumentów.

***Polityka państwa polskiego wobec mniejszości narodowych i etnicznych*, red. L. Nijakowski, Warszawa 2005, wyd. Wydawnictwo Sejmowe, ss. 352**

Bardzo ważne opracowanie będące formą podsumowania dotychczasowej polityki państwa wobec mniejszości. Podzielone zostało na trzy części. W pierwszej wypowiadają się głównie badacze i teoretycy zajmujący się kwestiami mniejszościowymi i etnicznymi (m.in. K. Kwaśniewski, *Narody i mniejszości narodowe – koncerty patriotyzmów czy konflikty szowinizmów?*). Druga część poświęcona została problemom szczegółowym (m.in. G. Janusz pisze o prawach językowych, S. Łodziński o sporach wokół ustawy mniejszościowej czy B. Berdychowska o dostępie mniejszości do mediów). Część trzecia poświęcona została wymiarowi instytucjonalnemu (pisze o się tu pracach sejmowej komisji mniejszości, pracach poszczególnych ministerstw, Rzeczniku Praw Obywatelskich itd.). I wreszcie na

końcu w aneksach zamieszczono ustawę o mniejszościach oraz wykaz instytucji zajmujących się problematyką mniejszościową.

Józef Borzyszkowski, *The Kashubs, Pomerania and Gdańsk*, tłum. Tomasz Wicherkiewicz, Gdańsk – Elbląg 2005, wyd. Instytut Kaszubski, Uniwersytet Gdański, Elbląska Uczelnia Humanistyczno-Ekonomiczna, ss. 272

Angielskojęzyczna wersja zbioru siedmiu szkiców poświęconych Kaszubom i Pomorzu (kilka lat temu ukazała się w języku niemieckim). Znalazły się tu m.in. artykuły poświęcone literaturze kaszubskiej, dziejom Kaszub i Pomorza w XIX i XX wieku, mitom Kaszubów, gdańskiemu genius loci, Ryszardowi Stryjcowi itd. Dodano informacje w języku angielskim o wydawcach książki, indeksy nazwisk i nazw geograficznych oraz krótką notkę o Kaszubach kanadyjskich. Książka jest skierowana przede wszystkim do odbiorcy zagranicznego.

Władysław Szulist, *Kaszubi w Ameryce. Szkice i materiały*, Wejherowo 2005, wyd. Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie, ss. 250 + 10 nlb

Najpełniejsze jak dotąd opracowanie dotyczące Kaszubów w Stanach Zjednoczonych (z pewnymi odniesieniami do Kanady). Autor pisał już wielokrotnie na ten temat, ale teraz postanowił całość zebrać i wydać w postaci osobnej monografii. Książkę otwiera skromnie zatytułowany wstęp *Od autora*, ale w istocie jest to przegląd dotychczasowej literatury przedmiotu z uwagami krytycznymi. Po nim następuje rozdział pierwszy poświęcony przebiegowi emigracji do USA (od przyczyn, przez trasy emigracji, po pochodzenie migrantów). Rozdział drugi poświęcony został głównym skupiskom społeczności kaszubskiej w USA (od Nowego Jorku po Winonę). Sporo materiału etnograficznego i obserwacji socjologicznych zawiera rozdział następny poświęcony kulturze społecznej (autor pisze tu o ślubach i weselach, chrztach i innych obrzędach rodzinnych i religijnych, o krzyżach i kapliczkach przydrożnych, życiu towarzyskim). Kolejne rozdziały traktują o Kościele, szkolnictwie, prasie, opiece zdrowotnej. W rozdziale szóstym autor podejmuje próbę udzielenia odpowiedzi na pytanie o aktualny stan kaszubskiej Polonii. W aneksach pisze o kilku wybitniejszych postaciach z kręgu amerykańskiej i kanadyjskiej Polonii, podaje też wykazy Kaszubów w Milwaukee oraz w stanie Wisconsin (z odnotowaniem miejsca pochodzenia). Całość kończy bibliografia, indeks nazwisk i nazw miejscowości oraz streszczenie w języku angielskim.

Tomasz Rembalski, *Zanim powstało miasto. Zarys dziejów Gdyni i jej dzielnic od XII do XX wieku*, Gdynia 2005, wyd. Muzeum Miasta Gdyni, ss. 60

Próba przedstawienia zarysu dziejów Gdyni z uwzględnieniem poszczególnych miejscowości, które składają się na współczesne miasto. We wstępie autor przedstawia zachowane źródła oraz strukturę społeczną mieszkańców w minionych

wiekach. A następnie w szesnastu szkicach omawia losy poszczególnych osad (układ alfabetyczny: od Chwarzna i Chyloni po Wielki Kack i Witomino). Całość kończy obszerna bibliografia. W książce zamieszczono kilkanaście zdjęć i reprodukcji danych planów wsi.

„Karta”, 2005, nr 45, wyd. Fundacja Ośrodka KARTA, ss. 160

Redakcja warszawskiego kwartalnika ponownie wraca na Pomorze, w okolicy Wilczych Błot, Starej Kiszewy i Polaszek. Tym razem w numerze tym opublikowano bardzo interesujące wspomnienia Christy Burghardt, której rodzinne gospodarstwo położone było w Nowych Polaszkach. We wspomnieniach tych widać wiele elementów trudnych, skomplikowanych, ale przecież nie zawsze antagonicznych relacji kaszubsko-polsko-niemieckich. Cieniem na pewno kładzie się tu wojna, ale możemy też zobaczyć, jak jest ona inaczej pamiętana przez pomorskich Niemców. Jest tu też upamiętniony moment wkroczenia Armii Czerwonej, wielkiej zmiany politycznej, opuszczenia Pomorza i wielka tęsknota za krajem rodzinnym. Z całą pewnością mocną stroną tego materiału są liczne zdjęcia.

Grzegorz Janusz, *Status ludności niemieckiej w Polsce w latach 1944-1950. Analiza i wybór aktów normatywnych*, Lublin 2005, wyd. UMCS, ss. 209

Bardzo potrzebna książka, zważywszy na fakt, że polityka narodowościowa hitlerowskich Niemiec i jej powojenne skutki ciągle wywołują spory, nie tylko wśród historyków. Autor podzielił pracę na dwie części. W pierwszej w czterech rozdziałach omawia sytuację ludności niemieckiej lub za niemiecką uznawanej w latach 1944–1950. Najpierw omawia jej stan liczbowy, następnie prawa polityczne i obywatelskie po zakończeniu wojny, sprawy majątkowe oraz skomplikowany proces rehabilitacji osób wpisanych na Niemiecką Listę Narodowościową i proces weryfikacji były obywateli Rzeszy mających pochodzenie polskie. Tą część kończy obszerna bibliografia. W drugiej części zawarte zostały najważniejsze akty prawne dotyczące sytuacji ludności niemieckiej (podzielił je przy tym na te, które utraciły moc prawną i te, które nadal obowiązują).

„Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej”, 2005, nr 9-10, ss. 148

Na okładce tego numeru widnieje tytuł: *Polski Dziki Zachód*. Został on poświęcony w całości problematyce Ziem Zachodnich i Północnych, a otwiera go rozmowa ze S. Jankowiakiem, C. Oseńskim i W. Suleją, dotycząca ich losów i powojennej specyfiki. Wśród następujących po tej rozmowie artykułów warto zwrócić uwagę na teksty S. Bykowskiej, *Gdańsk – miasto (szybko) odzyskane*, M. Machałek, *Na ponemieckiej ziemi. Polityka rolna komunistycznych władz na Pomorzu Zachodnim 1945-1948* oraz A. Pietrowicza, *Ziemia odzyskana nie-obiecana. Sytuacja na Pomorzu Zachodnim w świetle raportu Sekcji Zachodniej Delegatury Rządu RP na Kraj*.

Eugeniusz Pryczkowski, *Bóże pòmagôj. Jan Paweł do Kaszubów, Banino-Pelplin 2005, wyd. WDP „Bernardinum”, ss. 208*

Książka składa się z kilku części. Po wstępie autora przywołane zostają słowa Papieża kierowane do Kaszubów w Gdyni w 1987 r. i Sopocie w 1999 r. Następnie część pierwsza dokumentuje kontakty i pobyty na Kaszubach ks. K. Wojtyły, część druga przedstawia czasu pontyfikatu, a trzecia wydarzenia związane ze śmiercią Papieża. Po nich przywołano kilkanaście wspomnień kaszubskich działaczy ze spotkań z Ojcem świętym, przedstawienie publikacji związanych z Papieżem oraz kaszubskie modlitwy i utwory literackie jemu poświęcone.

Gertruda Perzynowska, *Kapliczki i krzyże przydrożne Kociewia, t. II, Tczew-Pelplin 2005, wyd. WDP „Bernardinum”, ss. 207*

Bogato ilustrowany album będący kontynuacją wcześniejszego, wydanego w 1999 r. z okazji pobytu na Kociewiu Jana Pawła II. Książkę otwiera wstęp biskupa pelplińskiego, a po nim zaprezentowane zostaje bogactwo małej architektury sakralnej Kociewia w układzie parafialnym. Przy każdej kapliczce autorka stara się dać krótki komentarz, wyjaśniając – jeśli to możliwe – rok zbudowania, kto fundował, w jakich okolicznościach itd. Wiele z tych opowieści można się dowiedzieć o postawach, wartościach i historii lokalnych społeczności.

***Radio gra i... mówi*, red. Anna Sobeca, Pelplin 2005, wyd. WDP „Bernardinum”, ss. 423**

Publikacja wydana z okazji 60-lecia Radia Gdańsk. Oprócz wstępu prezesa Tomasza Krankowskiego zawiera 34 wspomnienia osób związanych z radiem i pracującym w nich w różnych latach i okolicznościach. Ponadto zamieszczono tu kalendarium lat 1945–2005, wykaz pracowników radia oraz kilkadziesiąt zdjęć.

Leszek Jażdżewski, *Historia wsi Korne, Banino – Pelplin 2005, wyd. WDP „Bernardinum”, ss. 138*

Książka składa się ze wstępu autorstwa ks. A. Nadolnego i noty biograficznej o autorze oraz z siedmiu zasadniczych rozdziałów: od położenia geograficznego, przez okres prehistoryczny, średniowiecze, czasy nowożytne, okres zaborów, aż po współczesność. Poza tym znajduje się tu bibliografia, w formie aneksów szkic biograficzny o ks. W. Szulcie oraz jedna z legend o Kornem przywołana przez ks. W. Łęgę. Jest tu też trochę zdjęć archiwalnych i współczesnych, parę szkiców i map.

Antoni Czupryna, Anita Orzel-Nowak, *Ludwik Rydygier – życie i dzieło*, Kraków 2005, wyd. AUREUS, ss. 147 +16 nlb

Biografia jednej z najwybitniejszych postaci Pomorza okresu zaborów – wybitnego lekarza, profesora, animatora życia społecznego i naukowego. Składa się z trzech części. W pierwszej autorzy przedstawiają korzenie genealogiczne rodziny,

dzieciństwo i lata edukacji, małżeństwo oraz karierę naukową Rydygiera w Krakowie i Lwowie. W drugiej podejmują trudną sprawę jego polskiej opcji narodowej, przedstawiają pasje naukowe i zabiegi organizacyjne związane z rozwijaniem i upowszechnieniem wiedzy medycznej. Wreszcie w trzeciej opisują „dynastię Rydygierów” i pamięć po najwybitniejszym przedstawicielu rodu. Na końcu zamieszczono szereg interesujących ilustracji.

Edward Breza, *Nazwy miejscowości gminy Żukowo, Banino – Pelplin 2005*, wyd. WDP „Bernardinum”, ss. 94

Kolejna pozycja prezentująca nazwy miejscowe w kaszubskich gminach (wcześniej były m.in. o gminie Przdokowo czy Sulęczyno). Otwiera ją wstęp z krótkim zarysem historii tej ziemi i przedstawieniem literatury przedmiotu. Potem następuje prezentacja opisu nazw ponad 60 miejscowości (wcześniej były one publikowane na łamach „Gazety Kartuskiej”). Wielu hasłom towarzyszy zdjęcie. Na końcu zamieszczono zakończenie, w którym autor wspomina m.in. o miejscowościach, których już nie ma.

Zygmunt Bukowski, *Zielony kuferek, t. II Autobiografia: 1957-1977*, Pruszcz Gdański 2005, wyd. Wydawnictwo AGNI, ss. 235

Drugi tom beletryzowanych opowieści autobiograficznych jednego z najciekawszych i najoryginalniejszych twórców pomorskich. Autor zaczyna od swojego pobytu w wojsku, opisując ten okres cierpko, a jednocześnie nader realistycznie. Następnie opowiada o życiu rodzinnym i – co może być szczególnie ciekawe dla badaczy dziejów pomorskiej kultury – początkach swojej pracy artystycznej. Całość uzupełniają bardzo ciekawe zdjęcia. Warto podkreślić, że autor posiadał wyjątkowy dar łączenia tożsamości kociewskiej i kaszubskiej, i posługuje się w swoich wspomnieniach zarówno gwarą kociewską, jak i językiem kaszubskim.

Tadeusz Krzysztof, *Klemens Długi. Armator kaszubski z Rewy, Rewa 2005*, wyd. Wydawnictwo Szkuta, ss. 90

Opowieść o jednej z ciekawszych i barwniejszych postaci kaszubskiego wybrzeża w XX wieku. Autor przedstawia miejsce urodzenia K. Długiego, czyli Rewę i jej społeczność. Następnie opisuje jego rodzinę i przodków, dzieciństwo i młodość bohatera, jego służbę w wojsku, powrót do domu, założenie własnej rodziny i wreszcie dumę Długiego, czyli żaglowiec „Helenę” (omawia jej wyposażenie, sprzęty nawigacyjne, jakie wozila ładunki, jakie przynosiła zyski i jakich wymagała nakładów). Prezentuje też problematykę relacji rewsko-gdańskich i rewskogdyńskich. Zdecydowanie mocną stroną książki jest dokumentacja fotograficzna i archiwalna. Obok licznych reprodukcji autor przywołuje spis zachowanych dokumentów źródłowych. Podaje też obszerną bibliografię.

***Hortus Imagium. Studia historyczne dedykowane pamięci profesora Stanisława Mielczarskiego*, red. A. Paner, A. Kłonczyński, K.M. Kowalski, Gdańsk 2005, wyd. Uniwersytet Gdański, Muzeum Archeologiczne w Gdańsku, ss. 276**

Księga pamiątkowa poświęcona jednemu z najwybitniejszych gdańskich historyków. Otwierają ją trzy teksty poświęcone wprost prof. Mielczarskiemu, jego badaniom, ale i postawie, wpływowi na środowisko, młodszych badaczy itd. Wśród kilkunastu pozostałych artykułów kilka dotyczy problematyki pomorskiej, a wśród nich warto zwrócić uwagę na teksty D. Kaczora o wilkierzu dla Pruszcza Gdańskiego z 1595 r., B. Śliwińskiego o Człuchowie na przełomie XIII i XIV wieku czy przemianach na wsi pomorskiej w XIV i XV w. W. Długokęckiego.

Konstantyn Dominik, *Ad maiorem Dei gloriam*, wyd. Piotr Tisler, Pelplin 2005, wyd. WDP „Bernardinum”, ss. 136

Wyjątkowa gratka dla admiratorów postaci Sługi Bożego. Są tu jego osobiste zapiski – refleksje modlitewne z lat 1893–1897. Widać tu osobowość autora, jego przywiązanie do wiary, kształtowanie się charakteru (wiele postanowień, napomnień itp.). Zwraca uwagę bardzo estetyczne wydanie i ciekawa szata graficzna.

Jan Greźlikowski, *Autobiografia, t. 2: Moja młodość i dalsze lata życia*, Leszno 2005, wyd. Wydawnictwo „DANA-PRESS”, ss. 543

Dwujęzyczne – polskie i niemieckie – wspomnienia zaczynające się w okresie wojennym – od 1943 r. Autor był uczniem Szkoły Kształcącej Nauczycieli w Pasewalku na Pomorzu Przednim. Po zakończeniu wojny wylądował wraz z rodziną w obozie dla Niemców w Danii, co także i tu opisuje. Potem jednak wrócił w swoje rodzinne strony, na północne Kaszuby, do Wierzchucina w dawnym powiecie lęborskim. Pisze o nich: „*niby stare, ale inne*”. Następnie przedstawia swój pobyt w Liceum Pedagogicznym w Lęborku oraz pokrótce przybliża dalszą drogę życiową (uczył w różnych szkołach na Kaszubach i w Wielkopolsce). Książkę z pewnością ubogacają liczne zdjęcia, reprodukcje dokumentów, mapy itd.